

Vastaus lausuntopyyntöön koskien Oikeusministeriön työryhmämietintöä 2003:5
Pro-tukipiste ry

PRO
TUKIPISTE
Vilhonkatu 4 B 20
00100 Helsinki
Puh. 09-7262 877
Fax. 09-7231 0250

OIKEUSMINISTERIÖ

30.10.2003

Ed 32, 41, 2002

07.02.08: 00/2002

YLEISTÄ TYÖRYHMÄMIETINNÖN KÄSITTEIDEN KÄYTÖSTÄ JA NÄKÖKULMASTA PROSTITUUTIOON JA IHMISKAUPPAAN

Lau

Vastauksen laatimista on vaikeuttanut hieman sekava ja määrittelemätön käsitteiden käyttö. Erityisen ongelmallista tämä on ollut käsitteiden prostituutio ja naiskauppa kohdalla. Naiskaupan juridista sisältöä on avattu mietinnön ihmiskauppaa koskevissa osioissa, mutta prostituutio käsitteenä jää mietinnössä määrittelemättä ja avaamatta. Mietinnön tekstistä on vaikea erottaa, milloin puhutaan naiskaupasta ja milloin prostituutiosta yleensä. Mietinnössä ei ole kuitenkaan ainakaan yksiselitteisesti ilmaistu, että nämä kaksi käsitettä olisivat tässä mietinnössä sisällöltään identtisiä.

Mietinnön luettavuutta ja ymmärrettävyyttä olisi myös lisännyt se, että siinä olisi läpinäkyvämmän ilmaistu sen pohjautuvan lähes puhtaasti abolitionistiseen prostituutionäkemykseen. Nyt abolitionistinen näkökulma tuotetaan ikään kuin totuutena tai yleisesti tiedossa olevina tosiasioina. Kyse on kuitenkin poliittisesta linjauksesta, jonka saamaa kritiikkiä ei ole mietinnössä käsitelty vaan tekstissä toistetaan abolitionismin keskeisiä väittämiä ikään kuin niistä vallitsisi laaja yksimielisyys. Abolitionistiseen ajatteluun kohdistettu kritiikki on sovellettavissa moniin mietinnössäkkin esitettyihin väittämiin.

Yksipuolisuuden kuvaa vahvistaa myös se, että työryhmän kuulemat ruotsalaiset asiantuntijat ovat kaikki tunnettuja seksipalvelujen ostamisen kieltävän lain kannattajia. Kriittisesti lakiin suhtautuvia tai sen seurannaisvaikutuksista eri mieltä olevia ei ole kuultu (esimerkiksi Malmössä sosiaalityötä prostituoitujen parissa tekevät, Ruotsin seksityöntekijöiden organisaatio ROSEA jne.). Samoin luvussa 5.3. on vain todettu muiden Pohjoismaiden osalta, että ns. Ruotsin malliin on suhtauduttu varauksellisesti ilman mainintaa perusteista tälle varauksellisuudelle. Eesityksen perusteluiden vakuuttavuuden kannalta olisi ollut toivottavaa, että niitä olisi peilattu myös ns. Ruotsin mallin saamaan kritiikkiin.

Tukipalvelujen tuottamisen näkökulmasta myös mietintöön sisältyvä prostituoituja koskeva ihmiskäsitys tuottaa vaikeuksia: prostituoiduille on varattu vain uhrin ja suojeleobjektin asema. Huolimatta siitä että monen prostituutiossa mukana olevan ihmisen sosiaalinen asema on heikko ja heidän riskinsä joutua monenlaisten rikosten uhriksi voidaan olettaa

olevan suurempi kuin keskimäärin, niin tämän ei kuitenkaan tulisi johtaa prostituutiossa mukana olevien ihmisten subjektiuden kieltämiseen tai kompetenssin mitätöimiseen. Abso-luuttisen vapaan valinnan mahdollisuuden asettaminen subjektiuden ehdoksi asettaa pros-tituutiossa mukana olevat ihmiset eriarvoiseen asemaan muihin ihmisiin nähden: täydelli-nen, kaikista valintaa rajoittavista reunaehdoista vapaa valinnanmahdollisuus lienee vain erittäin harvojen ihmisten etuoikeus yleisemminkin. Vapaan valinnan käsitteen ottaminen näin vahvasti seksipalveluiden ostamisen kriminalisoinnin perusteeksi olisi vaatinut valin-nan käsitteen avaamista.

ESITYKSEN TAVOITTEET JA VAIKUTUKSET

Mietinnössä todetaan että ”esityksellä pyritään vaikuttamaan ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota vähentävästi niin, että sekä prostituution kysyntä että tarjonta vähenisivät. Siten ehdotukset suojaisivat yleistä sosiaalista tasa-arvoa, koska prostituoitujen ja ihmis-kaupan uhrien sosiaalinen asema on heikko. Esitys suojaisi myös sukupuolten välistä ta-sa-arvoa, koska suurin osa prostituoituista on naisia ja suurin osa seksipalveluiden osta-jista on miehiä.”

Esityksen yleistavoitteet ovat kannatettavia. Kriminalisointien merkitys ihmiskaupan ja pari-tuksen osalta ovat selkeitä. Kysynnän ja tarjonnan sekä sosiaalisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon lisääminen kriminalisoinnin keinoin onkin huomattavasti monimutkaisempi ky-symys.

Mietinnössä todetaan, että esitys toteutuessaan edellyttäisi sekä lisäresursseja valvontaan että tukipalveluihin. Säännökset edellyttäisivät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kehittämistä ja lisäämistä prostituoitujen auttamiseksi ja tukemiseksi pois prostituutiosta. Mietinnön sanamuodosta ei käy ilmi, onko ajatuksena kytkeä tuen saamisen edellytys prostituution lopettamiseen vai ovatko myös prostituutiotaan jatkavat oikeutettuja tukipal-veluihin. Tukipalvelujen tuottamista ohjaa Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oi-keuksista 22.9.2000/812, jonka itsemääräämisoikeutta ja osallistumista koskevassa 8. py-kälässä veloitetaan ”ottamaan huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoin-kin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan”. Asiakkaiden omassa elämässään te-kemät valinnat eivät poista heidän oikeuttaan saada tarvitsemiaan palveluita ja osallistua sekä vaikuttaa palveluidensa sisältöön ja tavoitteisiin.

1. SEKSIPALVELUIDEN OSTAMISEN KRIMINALISOINTI

Mietinnössä luetellaan painavia syitä, jotka puoltavat seksipalvelujen ostamisen kri-minalisointia:

1. seksuaalipalveluiden kysynnän vähentäminen
2. ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuteen vaikuttaminen
3. heikoimmassa asemassa olevan, prostituoidun suojelu

Seksipalveluiden ostamisen kriminalisoimisen perusteluista vain ensimmäinen eli seksi-palveluiden kysynnän vähentäminen lienee realistinen seuraus esitetystä laista. Eri asia

on, kuinka paljon laki käytännössä kysyntää vähentää mutta jonkinasteista vaikutusta voidaan sillä olettaa olevan.

On vaikea hahmottaa, mitä lisäarvoa ostamisen kriminalisointi tuottaisi suunnitellun ihmis-kauppa- ja parituslainsäädännön lisäksi. Ajatus siitä että vähäinenkin kysynnän väheneminen vähentäisi samalla ihmiskauppaa ja paritusta ei välttämättä käytännössä toteudu. Käytännön seurausvaikutus voi olla jopa päinvastainen. Ostamisen kriminalisointi saattaa myös lisätä parittajien valtaa suhteessa kaikkiin prostituoituihin – myös niihin, jotka tällä hetkellä pystyvät toimimaan ilman parittajaa.

Erityisen vaikea on ymmärtää mietinnössä esitettyjä perusteluja prostituoitujen suoje-lunäkökulmasta. Mietinnössä todetaan että lain ei oletetakaan poistavan seksipalvelujen kysyntää, mutta vähäinenkin kysynnän lasku on kriminaalipoliittisesti hyväksyttävää. Tekstissä esitetään arveluja, että jos asiakkaiden määrä vähenee, niin prostituoituihin kohdistu-va väkivaltakin vähenee. Tälläkään hetkellä kaikki asiakkaat eivät käyttäydy väkivaltaisesti. Voidaankin hyvällä syyllä olettaa, että ne jotka pahoinpitelemällä tai muunlaisin keinoin ovat valmiita rikkomaan lakia, tekevät sen myös tämän lain kohdalla. Näin ollen lain seu-rauksena saattaa olla, että väkivaltaisten asiakkaiden osuus lisääntyy vaikka asiakasmää-rä kokonaisuudessaan jonkin verran vähentyisikin.

Järjestyslaki ja mahdollinen ostamisen kriminalisointi pakottaa toimimaan salassa, joka jo itsessään lisää väkivallan riskiä. Jo nyt järjestyslain voimaantulon jälkeen on nähtävissä merkkejä lain seurauksista: myyjä ja asiakas välttävät selkeän sopimuksen tekemistä ja maksullisuudesta puhumista tilanteissa, joissa joku ulkopuolinen saattaa puuttua asiaan. Tämä on johtanut tilanteisiin, että oletus sopimuksen sisällöstä myyjän ja ostajan välillä on hyvin erilainen ja tämä on johtanut väkivaltaan tai vakavaan väkivallan uhkaan.

Mietinnössä luetellut kriminalisoinnin mahdolliset haitat (pakottaisi harjoittamaan prostitu-tiota salassa, parittajien valta lisääntyisi, prostituoitujen asema huonontuisi entisestään, väkivalta prostituoituja kohtaan lisääntyisi, prostituoituidut eivät uskaltaisi ilmoittaa heihin kohdistuneista rikoksista poliisille ja asiakkaiden halukkuus toimia yhteistyössä poliisin kanssa paritustapauksissa vähenisi) ovat kaikki varsin reaalisia ja on vaikea ymmärtää, miten laki suojelisi prostituoituja.

Kriminalisoinnin hyödyt on nähty enemmän yleisellä tasolla: yleisen sosiaalisen tasa-arvon lisääminen, yleispreventiivinen vaikutus, sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen, lain-säädäntö korjaisi vääristynyttä kuvaa seksuaalisuudesta ja että lainsäädäntö vähentäisi kysyntää ja siten myös sekä paritusta että ihmiskauppaa, joten vähäistäkin kysynnän vä-hentämistä voidaan pitää kriminaalipoliittisesti hyväksyttävänä tavoitteena. Näyttääkin sil-tä, että ostamisen kriminalisointi suojaa enemmän prostituution ulkopuolisia tahoja ja poli-tiikan pohjaksi valittuja arvoja kuin niitä ihmisiä, jotka tosiasiallisesti ovat prostituutiossa mukana ja esityksen mukaan erityisen suojelun kohteina. Työryhmän asettamiin tavoittei-siin tulisikin näkemyksemme mukaan pyrkiä muilla kuin kriminaalipoliittisilla keinoilla, sillä esityksen odotettavissa olevat seuraukset eivät paranna niiden ihmisten asemaa, jotka syystä tai toisesta ovat prostituutiossa mukana. Tähän on myös viitattu työryhmän kolmen jäsenen esittämässä eriävässä mielipiteessä 1.

Tukipalveluiden tuottamisen kannalta ostamisen kriminalisointi vaikuttaa sen mukaan, millä tavoin prostituutiokenttä organisoituu. Mikäli toiminta siirtyy enemmän piiloon ja liikkuvuus lisääntyy, tukipalveluita tarvitsevien ihmisten tavoittaminen vaikeutuu. Etsivä työ ei ole ihmisten etsimistä, löytämistä ja eteenpäin ohjaamista vaan se on vaativa sosiaali- ja terveystyön menetelmä, joka vaatii pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta sekä ammatillisuutta. Mitä piiloisempi kenttä on ja mitä enemmän liikkuvuus lisääntyy sen vaikeampaa on kehittää sellaisia tehokkaita etsivän työn muotoja, joilla olisi tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa marginaalissa elävien ihmisten hyvinvointiin. Tukipalvelujen suunnittelun ja toteuttamisen tulee aina perustua kentän tuntemukseen; niihin olosuhteisiin, joissa ihmiset arkeaan elävät ja josta käsin he maailmaa hahmottavat. Työmenetelmien tulee soveltua kohderyhmän tarpeisiin ja tukipalvelujen tuottajien täytyy tuntea myös kohderyhmän sisällä oleva moninaisuus: mikä sopii yhdelle ei välttämättä sovi toiselle. Prostituutiokenttä ei ole käytännössä tukipalvelujenkaan kannalta niin homogeeninen ja helposti haltuun otettavissa kuin mietinnössä annetaan ymmärtää.

Huono-osaisuus, syrjäytyminen, sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat sekä yhteiskunnan marginaalissa eläminen ovat olennainen osa tukipalveluja tuottavien yksiköiden työkenttää. Prostituutio on vain osa laajaa sosiaali- ja yhteiskuntapoliittista ilmiötä puhuttaessa huono-osaisuudesta ja syrjäytymisestä. Kriminalisointi ei ole keino hoitaa laajoja sosiaali-poliittisia kysymyksiä. Huolimatta siitä että kriminalisointia ei ole tarkoitus kohdistaa prostituoituihin, niin ostamisen kriminalisointi tulisi käytännössä vaikuttamaan heidän asemaansa huonontavasti hyvistä aikoimuksista huolimatta.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton julkaiseman Sosiaalibarometrin 2003 (Hyvinvointipalveluiden tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista) mukaan hyvinvoinnin kokonaistilanne on julkisten palvelujen tuottajien mielestä kehittynyt positiivisesti. Eri väestöryhmien välillä on kuitenkin suuria eroja. Huonoin tilanne on pitkityneesti työttömillä, huumeongelmaisilla ja moniongelmaisilla. Prostituoituidut olivat arvioissa 8. huonoiten voiva ryhmä.

Sosiaalibarometri-kyselyssä tiedusteltiin myös palveluntuottajien mielipidettä mahdollisuuksistaan tukea eri väestöryhmien hyvinvointia. Vuoden 2003 barometrikyselyssä arviointiin heikoimmiksi prostituoitujen, huumeongelmaisten, ylivelkaantuneiden ja asunnottomien tukemisen mahdollisuudet. Kysely osoitti, että tukimahdollisuudet näyttävät olevan sitä paremmat, mitä "normaalimmasta" väestöryhmästä on kyse ja sitä heikommät mitä marginalisoituneempi, pienempi ja ylipäättään syrjäytyneempi väestöryhmä on.

Prostituoitujen suojelutarpeen toteuttamiseksi olisikin tärkeää vähentää syrjäytymistä ja marginalisoitumista. Kriminalisoinnit (järjestyslaki, esitys ostamisen kriminalisoimiseksi sekä ulkomaalaislaki) pikemminkin lisäävät marginalisoitumista kuin vähentävät sitä. Pro-tukipiste ry. pitää sekä tarjonnan että kysynnän vähentämistä toivottavina tavoitteina, yhdistyksen kanta on kielteinen, mikäli näihin tavoitteisiin pyritään keinoin, jotka lisäävät prostituoitujen marginalisoimista ja syrjäytymistä tai syrjäytymisvaaraa.

Vastaus lausuntopyyntöön koskien Oikeusministeriön työryhmämietintöä 2003:5
Pro-tukipiste ry

YHTEENVETO

Pro-tukipiste ry pitää kannatettavana esityksen tavoitteita, mutta suhtautuu kielteisesti ostamisen kriminalisointiin keinona saavuttaa asetetut tavoitteet. Esityksen ehdotukset kansainväliseen ihmiskauppaan liittyvän sääntelyn sekä rangaistusasteikon kiristämisestä seksipalveluiden ostamisen nuorelta ja törkeän parituksen osalta ovat kannatettavia ja oikean suuntaisia.

Helsingissä 27.10.2003

Jaana Kauppinen
toiminnanjohtaja
Pro-tukipiste ry